

ROND DE SCHUTSBOOM

jaargang 9

nummer 3

1989

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING

'DE VYER HEERTGANGHEN'

Doelstelling volgens de statuten:

De Stichting heeft ten doel de bevordering der studie van de heemkunde in de ruimste zin, in het bijzonder door:

- a. de bevordering der studie van de heemkunde in de lokale en regionale aspecten van archeologie, geologie, toponymie, flora, fauna, architectuur, historie, folklore, sociale geografie en taalgebruik;
- b. het aanwenden of doen aanwenden van de door deze studie verworven kennis ten bate van het lokale en regionale leefmilieu door het verrichten van relevante activiteiten;
- c. het in stand houden van een streekmuseum, heemerf 'De Schutsboom'.

Lidmaatschap en abonnementen:

Leden van de Heemkundige Kring ontvangen het periodiek 'Rond de Schutsboom' gratis. Losse nummers f 3,50.

Lidmaatschap Heemkundige Kring f 20,-- per jaar.

Gezinsleden f 6,50 per jaar.

Toegang tot de maandelijkse lezingen voor leden gratis.

Openingstijden:

Het museum is opengesteld:

van april t/m oktober elke zondag;

van november t/m maart, elke 1e zondag van de maand.

Openingstijd van 15.00 tot 17.00 uur.

Voor groepen op aanvraag bij het secretariaat.

Het archief is open elke zaterdag van 10.00 tot 12.00.

Adressen:

Heemerf De Schutsboom, Nieuwe Rielseweg 41-43,

5051 PD GOIRLE.

secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43, 5051 PD GOIRLE,

tel. 013-346622

redactie: Venneweg 11, 5051 BN GOIRLE. tel. 013-342182

**HET VERSCHIJNEN VAN DIT PERIODIEK WERD MEDE MOGELIJK
DOOR DE FINANCIËLE BIJDRAGE VAN:**

Bloemsierkunst "Abcoven",

Abcovenseweg 23, 5051 PT GOIRLE. tel. 341388

Party centrum Benelux,

Dorpsstraat 1, 5051 CH GOIRLE. tel. 342272

van Berkel B.V. loodgieterswerken en foliedaksystemen,

Ralph Bunchestraat 15, 5051 KW GOIRLE. tel. 342445

Boerenbond+ Bouwmarkt Goirle,

Weth. de Brouwerstraat 33, 5051 SJ GOIRLE.,

Garage Jac. de Brouwer,

Hoge Wal 1, 5051 PX GOIRLE. tel. 430935

Assurantiën Burgers en van Esch, voor verzekeringen,

hypotheken, financieringen, woningbemiddeling,

Tilburgseweg 43, 5051 AA GOIRLE. tel. 342129

Chinees Indisch Restaurant "China Garden",

Tilburgseweg 12-14, 5051 AH GOIRLE. tel. 344594

Stichting "Goirles Belang",

p/a Dorpsstraat 18, 5051 CK GOIRLE. tel. 343486

C. Hermans de Jong,

v. Haestrechtstraat 16, 5051 VD GOIRLE.

Keurslagerij Kees van Hest, tel. 341389

Tilburgseweg 81, 5051 AB GOIRLE. tel. 341389

"De Druiventros" C.G. van Hoek,

Weth. van Besouwstraat 2, 5051 SE GOIRLE. tel. 341460

Juwelier & Edelsmid Paul Hoogendoorn,

Tilburgseweg 41, 5051 AA GOIRLE. tel. 345473

Bakkerij A. van den Hout,

Tilburgseweg 98, 5051 AJ GOIRLE. tel. 341768

ROND DE SCHUTSBOOM

Periodiek van de:

STICHTING HEEMKUNDIGE KRING
„DE VYER HEERTGANGHEN”
GOIRLE

Secretariaat: Nieuwe Rielseweg 41-43, 5051 PD Goirle
telefoon: 013-34.66.22
Redactie: Venneweg 11, 5051 BN Goirle
telefoon: 013-34.21.82

Jaargang 9

nr.3

dec.1989

INHOUDSOPGAVE:

- De gave Godts, oftewel Contagieuze sieckte blz. 2
der peste, door Cees Robben (3)
 - Tussen "Ley en die Gemeynackeren": 6
Het reilen en zeilen in de Heerlijkheid,
door J.C.J. Hoogendoorn;
 - Notities betreffende de Kon. Harmonie 10
"Oefening en Uitspanning", door Cees Robben;
 - "Gilde-Eer" bij het schuttersgilde "St.Joris", 17
door Sjef Hoogendoorn;
 - Toponiemen, door Joseph Wijdemans (3) 26
 - Oude symbolen in het huidige Goirle (2), door 30
P. Wiercx.
-

De Gave Godts _____ oftewel contagieuse sieckte der peste, de gesel aller tijden.

_____ door Cees Robben

Vervolg (zie nummer 2-1989, blz. 2.)

1599

In dit jaar woedde de pest weer eens te Tilburg en Goirle. In een voogdijkrekening van dit jaar, waarin rekening en verantwoording wordt afgelegd over het beheer van het vermogen van het ouderloze kind, vinden we bij de uitgaven interessante gegevens vermeld, die ons enige medicamenten leren kennen die men tegen de pest gebruikte. Op 27 juli 1599 wordt aangetekend dat Engel en Aert haar dochter ziek zijn geworden en "met de pest begaeft".

Men laat voor de pestlijders twee dranken en wat specerijen halen om er "drachten" van te maken; de prijs bedroeg 2 gulden. Diezelfde dag laat men tevens "Bakelaar ende boonskens hoolwortel" halen, prijs 4 stuiver. Twee dagen later, op 29 juli, laat men twee drankjes "Veneetschen Driakel" voor de zieken aandienen, prijs 32 stuiver.

Verder blijkt dat men voor 8 stuiver wijnazijn heeft gehaald en voor 6 stuiver noten. Drie keer heeft men nog een zekere "Seropen" gehaald, en daarvoor aan Mr. Adam 22 stuiver betaald.

Tweemaal laat men "Pulveris Liberantis" brengen. Verder blijkt dat men tijdens een pestperiode zeer veel bier drinkt. Aanhoudend vindt men afrekeningen over "gehaelde bieren", men spreekt zelfs over "vaten en tonnen biers".

Wij moeten hier wel bedenken dat dit bier ook in gezonde dagen veel werd gedronken. Bij gebrek aan goed drinkwater vervaardigde men zelf dit brouwsel, dat een zure smaak had. Het werd in deze streken de volksdrank en droeg ten onrechte de naam van "scherpbier". (16)

De betere biersoorten werden in de kleine plaatselijke brouwerijtjes vervaardigd; dit betere bier kon men kopen in de herbergen.

De voorgedijrekeningen hebben ook de namen "schrobbers" en "schrobsters" prijsgegeven; de namen wijzen in de richting welke werkzaamheden deze personen hebben verricht.

Onder de ellendigste omstandigheden lag de pestlijder eenzaam in het pesthuis. Zijn huisgenoten waren het besmette huis ontvlucht en bouwden ver van de kom van het dorp hutten en vonden daar een tijdelijk onderkomen. Van Goirle is het bekend dat zulke hutten in Lamel stonden tegen de Alphense grens; van hieruit voorzag men de pestlijders van de nodige leeftocht. Men kwam dan niet verder dan de drempel van de deur, waar het voedsel in ontvangst werd genomen door de Schrobbers of schrobsters. Een enkele maal komt het voor dat de zieken in hutten worden afgezonderd en ook daar bevinden zich dan de schrobbers. De schrobbers genoten voor hun werk van barmhartigheid een schrobhuur of schrobloon van de familie der besmette lijdens. Gedurende de gehele periode dat de ziekte duurde bleef de schrobber bij de patient en werd ook van voedsel voorzien.

Door deze afzondering van patient en verzorger zocht men uitbreiding van de pest te voorkomen; zelden hoort men dat een schrobber of schrobster zijn hulpvaardigheid met de dood moet bekopen. Meestal waren het personen die vroeger ook eens met de "gave Godts" waren gezegend, op een onverklaarbare manier de dans waren ontsprongen en vervolgens bij een nieuwe epidemie immuun bleken. Op primitieve wijze werd het pesthuis ontsmet en gezuiverd en enige zorg besteed aan de "aangestoken" personen.

De pest ging gepaard met hevig braken en dikwijls ook met "Roode Loop" (rood melesoen) oftewel diarrhee. De lijdens lagen op de grond op een stroobed uitgestrekt en dit bed, deze mest, mocht men niet naar buiten dragen doch moest ter plaatse binnenshuis worden verbrand.

De aangehaalde acte vermeldt dat Engel de moeder op 7 augustus te negen ure voormiddags aan de pest sterft. Aan de kapelaan moet men bedieningsgeld betalen en aan de Dekens van het Gilde wordt 22 stuivers betaald daar "De Guld" voor de teraardebestelling heeft gezorgd. Het begraven van pestlijken behoorde tot de taak der gildebroeders van St. Sebastiaan; althans te Tilburg. Jammer voor Goirle dat hier geen gilde met name wordt genoemd. In deze jaren kennen we te Goirle St. Joris en het blijft de vraag of St. Sebastiaan van Tilburg ook in Goirle dit liefdewerk beoefende.

1604

In dit jaar sterven te Alphen + 500 mensen aan de pest; onder de overledenen behoort ook pastoor Adriaensen (pestkerkhof). (17)

1616

In het kwartier Peelland en vooral in het dorp Veghel openbaart zich de pest. In de stad 's-Hertogenbosch stelt men wachters op voor de poorten; niemand uit de besmette plaatsen mag de stad binnen en ook de burgers wordt verboden zich naar de besmette plaatsen te begeven. De gevreesde ziekte dringt tot de stad binnen. De stadsregering stelt een geneesheer, een heelmeester en een vroedvrouw aan om de pestlijders te helpen. (18)

1622

Petrus van Emmerich, pastoor te Tilburg, tekent in zijn manuaal aan, dat 200 Tilburgers aan de pest sterven. Hij vermeldt er tevens bij dat de ziekte door Boheemse soldaten naar deze streken was overgebracht. (19)

1625 - 1626 - 1627

In 1625 sterven te Loon op Zand 350 mensen aan de pest. (Pestkerkhof). Ook te 's-Hertogenbosch weer pestziekte en vele inwoners sterven, o.a. twee pestmeesters. Een nieuwe pestmeester wordt benoemd. Hevige pestziekte te Tilburg. (20)

Tielman Jan Beris van Oerle en Matheus Denis Bax, Provisoren der Tafele van den heyligen geest binnen Tilborch, verklaren dat "inden jare 1625 ende 1626 alhier binnen Tilborch grote infectie is gekomen vande Pestilentielle sieckte waardoore gebeurt is datter over de 2200 personen deser werelt, van dese sieckte sijn affgestorven, onder welcke aangestorve want sijn geweest veel arme personen die soo in hunne sieckte desen personen hebben moeten assisteren ende naer hunne afflijvicheyt deselve tot laste vanden heyligen-geest ter aerden hebben moeten bestellen, dwelck die-selve niet en hebben connen vervullen met het incomen der voirschreven tafele, maer hebben van hunnen eighene middelen sulcx wel hebben moeten volbrengen als blijktt bij de reekeninge van hunne administratie enz. (21)

1628

De haestige sieckte heerst te Tilburg.

De Mansvelders (de soldaten van de Spaanse Generaal Mansfeld) hebben de ziekte in Tilburg gebracht. (22)

Wordt vervolgd.

-
16. Gemeente-arcief Tilburg R 674 - 1601 Voogdij-rekeningen.
 17. Rooms Leven Tilburg, 16 april 1955.
 18. Mr. J.H. van Heurn, deel II, blz. 332.
 19. Rooms Leven Tilburg, dec.1956.
 20. Mr. J.H. van Heurn, deel II, blz.385-391-394.
Rooms Leven Tilburg, 16 april 1955.
 21. GAT, R 356 - 1636 - fol.56
 22. GAT, R 681 - 1628.

TUSSEN «LEY EN DIE GEMEYNACKEREN»

HET REILEN EN ZEILEN IN DE HEERLIJKHEID.

HET BESTUUR.

Toen Goirle in 1387 met Tilburg samen een Heerlijkheid werd, bracht dit voor het toenmalige dorpsbestuur geen verandering, want dat had met Tilburg reeds lang met de schout en de gemene buren en ingezetenen de rechtspraak gehanteerd en de bestuurlijke zaken van beide dorpen bekostigd en uitgevoerd. Maar zoals Pauwels van Haesrecht, de derde Heer van de Heerlijkheid, het uitdrukt: zij hadden "den rechte geen eed gedaan, noch ook bezworen den inhoud van de brieven van des Hertogs blijde inkomst". En daarom wil hij tot een schepensbank komen. De eigenlijke beweegreden daarvoor komt pas goed naar voren aan het slot van zijn betoog, waar hij zegt dat de keuren en breuken bijzonder gering waren, geringer zelfs dan in andere naburige dorpen. Met andere woorden: er werden te lage boetes opgelegd voor de wetsovertredingen en een gedeelte daarvan vloeyde in de Heer zijn zak.

Er zou meer uitgehaald moeten worden en daar kwam nog bij, dat de schepenen door de Heer benoemd moesten worden en dat leverde voor hem het zogenaamde recognitiegeld op, geld dat betaald moest worden om een ambt te mogen uitoefenen. Dat alles miste de Heer bij de zeven wijze mannen, die uit de "gemeine geburen" voortkwamen en daarom drong hij aan op een schepensbank. Onder "gemeine geburen" moet men de grondeigenaren verstaan.

De schepensbank kwam er. Op 28 maart 1453 mocht onze